

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА
ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Ректор
Богдан БУЯК
26 травня 2026 р.

**ПРОГРАМА
ФАХОВОГО ІСПИТУ
З ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
для здобуття ОС «Магістр»**

ТЕРНОПІЛЬ – 2026

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма фахового іспиту розроблена для абітурієнтів, які вступають на навчання для здобуття освітнього ступеня «магістр». Мета фахового іспиту – відбір абітурієнтів для навчання та здобуття ступеня «магістр».

Програма фахового іспиту складена з урахуванням Програми предметного тесту з педагогіки та психології єдиного фахового вступного випробування для вступу на навчання для здобуття ступеня магістра (наказ Міністерства освіти і науки України № 426 від 1 квітня 2024 року) <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-programi-predmetnogo-testu-z-pedagogiki-ta-psihologiyi-yedinogo-fahovogo-vstupnogo-viprobuvannya426>

Фаховий вступний іспит проводиться у формі усного випробування та вміщує 2 питання в екзаменаційному білеті.

Фаховий іспит для другого (магістерського) рівня вищої освіти з педагогіки та психології передбачає оцінку знань та умінь абітурієнтів з педагогіки, психології, історії педагогіки, історії психології.

СТРУКТУРА І ЗМІСТ ІСПИТУ, ФОРМА ПРОВЕДЕННЯ

Іспит відбувається в усній формі на основі білетів встановленого зразка. Білет складається з двох питань. Час на підготовку – 30 хв.

Структура оцінки за відповідь абітурієнтів на вступному іспиті з педагогіки та психології.

Номер питання	Кількість балів
1 питання	100
2 питання	100

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

РОЗДІЛ 1. ОСНОВИ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ

Педагогіка та психологія у структурі сучасних наук.

Педагогіка в системі наук про людину. Об'єкт, предмет, функції та завдання педагогіки.

Об'єкт, предмет психології. Психіка як об'єкт психології. Психічні явища як предмет психології.

Основні категорії педагогіки: освіта, навчання, виховання, формування, розвиток, самоосвіта, самовиховання, саморозвиток.

Основні категорії психології: психіка, свідомість, особистість, діяльність, спілкування, образ.

Структура та основні галузі педагогіки.

Структура та основні галузі психології. Фундаментальна та прикладна психологія.

Загальні закономірності розвитку і соціалізації особистості

Процес розвитку особистості. Біологічні (вродженість, спадковість) та соціальні (соціалізація, середовище, діяльність та виховання) чинники та закони психічного розвитку особистості.

Співвідношення понять «людина», «особа», «індивід», «особистість» та «індивідуальність».

Характеристика особистості учня як суб'єкта освітнього процесу.

Вікова періодизація психічного розвитку особистості (за Е. Еріксоном). Вікові та індивідуально-типологічні особливості розвитку особистості та їх урахування в освітньому процесі.

Мотиви та мотивація особистості. Потреби, інтереси, переконання, ідеали. Спрямованість особистості. Мотивація навчальної діяльності.

Гра, навчання, праця як види діяльності. Діяльність учня в освітньому процесі та її види. Сутність та характеристика навчальної діяльності школяра.

Закономірності психічного розвитку та принципи навчання і виховання як основні механізми соціалізації та розвитку особистості учня.

Соціалізація особистості: сутність, етапи (первинна, вторинна), механізми (адаптація, інтеграція). Суб'єкти (сім'я, формальні та неформальні групи однолітків) і агенти (освіта, традиційні ЗМІ: та нові медіа: Інтернет, соціальні мережі) соціалізації. Поняття ресоціалізації.

Цінності та ціннісні орієнтації особистості. Життєві перспективи. Цілі життя. Самоактуалізація та самореалізація особистості: сутність та риси.

РОЗДІЛ 2. ІСТОРІЯ І ТЕОРІЯ ПЕДАГОГІКИ ГА ПСИХОЛОГІЇ

Педагогічна та психологічна думка XVII - початок XX ст.

Педагогічна теорія Я.-А. Коменського .

Проблеми розвитку особистості у педагогічній спадщині Г. Сковороди.

Кордоцентризм у психолого-педагогічних поглядах П. Юркевича.

«Вільне виховання» в педагогічній системі М. Монтесорі.

М. Грушевський про українську мову й українську школу.

Антропоцентризм як провідна ідея творчості К. Ушинського.

О. Лазурський: вчення про нахили та обдарованість особистості.

Психологія як наука про безпосередній досвід: В. Вундт

Полікультурність – головний принцип педагогічної позиції М. Драгоманова.

Педагогічна та психологічна думка XX – початку XXI ст.

Психоаналітична теорія З. Фрейда. Структура особистості: Воно (Id), Я (Ego) і Над-Я (Super Ego). Етапи психосексуального розвитку особистості. Механізми психологічного захисту особистості.

Індивідуальна психологія А. Адлера. Комплекс меншовартості.

Аналітична психологія К.-Г. Юнга. Структура особистості. Архетипи колективного несвідомого.

Неофройдизм (Е. Фромм, Е. Еріксон). Класичний біхевіоризм (Дж. Вотсон, І. Павлов, Б. Скіннер) та необіхевіоризм (А. Бандура). Гуманістична психологія (А. Маслоу, К. Роджерс, В. Франкл, І. Ялом). Генетична психологія Ж. Піаже.

Ідеї педагогічної психології у працях С. Балея.

Г. Костюк про навчально-виховний процес та психічний розвиток учнів.

Гуманістична педагогіка В. Сухомлинського.

С. Френе: школа успіху і радості.

Вальдорфська школа: ідея цілісного виховання (Р. Штайнер).

Концепція соціально-особистісного виховання А. Макаренка.

Виховний ідеал Г. Ващенко.

Система української освіти: принципи, види, рівні освіти, типи закладів освіти (згідно із Законом України «Про освіту» (чинна редакція).

РОЗДІЛ 3. МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ У ПЕДАГОГІЦІ ТА ПСИХОЛОГІЇ

Планування та забезпечення якості дослідження

Наукові дослідження в педагогіці та психології: різновиди, проблема, мета, завдання, об'єкт, предмет.

Програма дослідження: структура, вимоги до її складання та етапи дослідження. Гіпотези дослідження: теоретичні, емпіричні, статистичні.

Вибірковий метод: генеральна сукупність, вибірка, основні вимоги до формування вибірки, методи формування.

Якість інформації: репрезентативність, валідність, надійність.

Методи збирання інформації

Спостереження: види, переваги і недоліки, роль спостерігача.

Експеримент: види (констатувальний, формувальний, природний, лабораторний) та основні етапи проведення.

Поняття «тестування». Види тестів: проєктивні тести, тести дослідження особистості, тести пізнавального розвитку, тести досягнень, педагогічне тестування.

Методи опитування. Анкетування (поштові, пресові, он-лайн, експертні, індивідуальні, групові). Анкета: види питань, методичні вимоги до композиції анкети та до формулювання питань. Інтерв'ювання.

Експертні опитування (метод експертної оцінки): пошук, відбір та підготовка експертів. Види і процедури експертного опитування.

Соціометрія: процедура застосування та інструментарію (анкета, шкали).

Аналіз продуктів діяльності. Аналіз документів. Контент-аналіз.

Методи аналізу емпіричних даних

Вимірювання: визначення, види, рівні.

Описова статистика. Кількісний та якісний аналіз даних.

Аналіз кореляційного зв'язку між двома змінними. Коефіцієнти кореляції.

РОЗДІЛ 4. ПРИКЛАДНІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ОСВІТИ, НАВЧАННЯ, ВИХОВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Освіта і навчання особистості

Дидактика як теорія освіти і навчання: її сутність, основні категорії. Парадигми освіти і навчання (гуманістична, особистісно-орієнтована, компетентнісна, рефлексивна).

Процес навчання: сутність і зміст, двосторонній характер, функції (освітня, виховна, розвивальна), структурні елементи навчання (мета, завдання, зміст, методи, засоби, форми організації навчання, його результати). Навчання, учіння, наuczіння.

Поняття про базові принципи навчання та їх характеристика.

Зміст освіти в сучасній школі: сутність та основні поняття. Знання, уміння, навички, компетентності.

Структура навчально-пізнавальної діяльності учнів (сприймання - осмислення - розуміння узагальнення - закріплення). Пізнавальний інтерес, умови його розвитку у навчанні. Етапи та рівні засвоєння знань.

Методи навчання. їх характеристика та класифікації за: джерелом інформації (словесні, наочні, практичні); характером пізнавальної діяльності (пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного викладу, пошукові); логікою пізнання (індуктивні, дедуктивні, традуктивні). Загальні вимоги до вибору методів навчання.

Засоби навчання: їх ознаки, функції та характеристика. Технічні засоби навчання (візуальні, аудіальні, аудіовізуальні, мультимедійні, інформаційно-комунікаційні).

Види навчання (пояснювально-ілюстративне, проблемне, програмоване, індивідуальне, інтегроване, диференційоване, ігрове, дистанційне). Компетентнісний підхід у навчанні.

Форми організації навчально-пізнавальної діяльності учнів: фронтальна, групова, кооперативна, колективна, парна, індивідуальна.

Урок як форма організації навчання. Типи і структура уроків за дидактичною метою. Вимоги до підготовки вчителя до уроку.

Активні (соціально-психологічні) форми організації освітнього процесу, їх різновиди: тренінг, диспут, ділова гра, круглий стіл, олімпіада, конкурс, виставка учнівської творчості .

Позаурочні форми навчання: факультативні заняття, просемінари, практикуми, секції, навчальні екскурсії, предметні гуртки, додаткові групові, індивідуальні заняття, домашня навчальна робота учня.

Поняття про контроль навчання, його функції. Види, форми і методи контролю. Рівні навчальних досягнень учнів та їх характеристика. Критерії і норми оцінювання успішності учнів. Поточне, тематичне та підсумкове оцінювання.

Поняття і види педагогічних технологій (розвивальні, проектні, проблемні, ігрові, інтерактивні).

Педагогіка партнерства: педагогічно доцільна (суб'єкт-суб'єктна) взаємодія, концептуальні основи та принципи. Рівні та форми організації партнерської взаємодії.

Виховання особистості

Сутність і структура процесу виховання, його мета і завдання. Поняття виховного впливу та взаємовпливу.

Принципи процесу виховання. Характеристика основних принципів виховання.

Зміст процесу виховання. Системний підхід у структуруванні змісту національного виховання. Основні напрями національного виховання (моральне, громадянсько-патріотичне, розумове, естетичне, фізичне, валеологічне, трудове, екологічне, статево-гендерне, правове, економічне).

Самовиховання: сутність, методи і прийоми. Педагогічне керівництво самовихованням учнів. Концепція особистісно-орієнтованого виховання.

Методи виховання. Групи методів: формування свідомості особистості; організації діяльності і формування досвіду суспільної поведінки; стимулювання поведінки і діяльності; контролю, самоконтролю та самооцінки у вихованні.

Форми організації процесу виховання: позаурочна, позакласна та позашкільна виховна робота. Масові, групові та індивідуальні форми виховної роботи. Колективні творчі справи.

Виховна взаємодія «вчитель-учень». Партнерство школи і сім'ї у вихованні учнів. Сім'я як соціально-педагогічне середовище. Форми і методи роботи школи з батьками учнів.

Учніське самоврядування, його види. Органи учнівського самоврядування. Демократичне управління і лідерство в учнівському самоврядуванні. Формальні та неформальні групи учнів.

Особистість у життєвому та професійному просторі

Соціально-психологічна структура особистості. Соціальні статуси: поняття та види (офіційний і неофіційний, приписаний і здобутий). Соціальні ролі: поняття та види (активні й пасивні, явні й латентні). Соціальна позиція особистості.

Стать і гендер. Маскулінність. Фемінінність. Андрогінність. Гендерна ідентичність. Кризи гендерної ідентичності. Гендерні стереотипи: поняття та види (традиційні та егалітарні). Гендерна рівність і дискримінація. Сексизм. Фемінізм.

Професійна діяльність: поняття та етапи професіоналізації (професійне самовизначення, професійне навчання, професійна адаптація, професійне становлення, професійна реалізація, завершення професійної діяльності). Вчитель як суб'єкт професійної діяльності.

Особистість вчителя та його педагогічна майстерність. Мотивація та стимулювання професійної діяльності (за ієрархією потреб А. Маслоу). Професійне (емоційне) вигорання педагога.

Спілкування в педагогічній діяльності. Складові спілкування (комунікативна, перцептивна, інтерактивна). Бар'єри педагогічного спілкування.

Конфлікт і конфліктна ситуація. Види конфліктів (внутрішньоособистісний, міжособистісний, внутрішньогруповий, міжгруповий). Конфлікти в освітньому середовищі. Стилі поведінки в конфлікті (суперництво, уникнення, компроміс, співпраця, пристосування).

Профілактика (психологічна просвіта, недопущення дискримінації, матеріальне та моральне заохочення, дотримання корпоративної культури) та розв'язання (досягнення компромісу чи співпраці) педагогічних конфліктів. Медіація як форма врегулювання конфлікту.

Девіантна поведінка особистості. Поняття та види (позитивна і негативна) девіацій. Суїцидальна та залежна поведінка. Булінг. Мобінг. Ейджизм. Рівні девіантної поведінки. Соціальні та психологічні чинники девіантної поведінки.

Профілактика девіантної поведінки: просвіта, соціальна реклама, корекційні програми, створення ситуації успіху.

Управління в системі освіти. Управлінська діяльність. Лідерство, керівництво, супровід. Типологія лідерства. Стили керівництва (авторитарний, демократичний, ліберальний). Корпоративна (організаційна) культура.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінка за 200-бальною шкалою	Критерії
190-200	Абітурієнт виявляє міцні й глибокі знання з педагогіки та психології; вільно відповідає на запитання, чітко викладає матеріал, використовуючи наукову термінологію та реалізуючи міждисциплінарні зв'язки; самостійно аналізує і розкриває закономірності педагогічної діяльності; наводить приклади, що ґрунтуються на власних спостереженнях; оцінює педагогічні об'єкти та психологічні явища; виявляє і обґрунтовує причинно-наслідкові зв'язки; уміє виокремити проблему і визначити шляхи її розв'язання; ознайомлений з рекомендованою літературою; вільно розв'язує психолого-педагогічні задачі різного рівня складності, робить самостійні обґрунтовані висновки; аргументовано використовує знання у нестандартних ситуаціях.
171-189	Абітурієнт вільно відтворює навчальний матеріал та відповідає на поставлені запитання, допускаючи незначні помилки у формулюванні наукових термінів чи при поясненні окремих фактів; з допомогою викладача встановлює причинно-наслідкові зв'язки; здійснює порівняльну характеристику педагогічних об'єктів та психологічних явищ; розв'язує стандартні пізнавальні завдання; виправляє власні помилки; самостійно розв'язує типові психолого-педагогічні задачі; робить нечітко сформульовані висновки; опрацював рекомендовану літературу.
150-170	Абітурієнт самостійно відтворює навчальний матеріал; відповідає на поставлені запитання, допускаючи у відповідях неточності; порівнює педагогічні об'єкти та психологічні явища, встановлює відмінності між ними; виправляє допущені помилки; розв'язує типові психолого-педагогічні задачі, користуючись алгоритмом; робить неповні висновки; опрацював рекомендовану літературу; нечітко формулює висновки.
130-149	Абітурієнт самостійно, але неповно відтворює навчальний матеріал, частково дотримується логіки його викладу; відповідає на окремі запитання; загалом правильно вживає і

	терміни; допускає помилки у відповідях та термінології; розв'язує прості типові психолого-педагогічні задачі; ознайомлений з основною літературою, знає частину програмного теоретичного матеріалу, але не може застосувати його на практиці.
100-129	Абітурієнт відтворює незначну частину навчального матеріалу, дає визначення окремих понять педагогіки і психології, дає неповну характеристику загальних ознак педагогічних/психологічних об'єктів; у відповідях може допускати помилки; неправильно трактує окремі положення, допускаючи помилки у термінології; наводить приклади, що ґрунтуються на матеріалі підручника/посібника.
0-99	Абітурієнт відтворює дуже малу частину навчального матеріалу, дає визначення окремих понять педагогіки та психології, дає неповну характеристику загальних ознак педагогічних об'єктів та психологічних явищ; у відповідях допускає суттєві помилки, не має достатніх теоретичних знань та практичних умінь; не ознайомлений або мало опрацював рекомендованої літератури.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Андрійчук І. П. Математична статистика для психологів: навч.-метод. посіб. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2011. 132 с.
2. Варій М.Й. Психологія: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2021. 228 с.
3. Волкова Н. П. Педагогіка: навч. посіб.. К.: Видавничий центр «Академія», 3-є вид.. 2009. 576 с.
4. Волкова Н.В. Професійно-педагогічна комунікація: навч. посіб. К. : ВЦ «Академія», 2006. 256 с.
5. Галян О. І., Галян І. М. Експериментальна психологія: навч. посіб. Львів : СПОЛОМ, 2023. 360 с.
6. Говорун Т. В., Кікінежді О. М. Гендерна психологія: навч. посіб. Київ : Академія, 2004. 308 с.
7. Донченко О. А., Хазратова Н. В. та ін. Основи соціальної психології: навч. посіб. / за ред. М. М. Слюсаревського. Київ: Міленіум, 2008. 495 с.
8. Дуткевич Т. В. Загальна психологія. Теоретичний курс. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 445 с.
9. Енциклопедія освіти / гол. ред. Кремень В. Г., 2-е вид., доповнене і перероблене. К.: Юрінком Інтер, 2021. 1144 с.
10. Євдокімова О. О. Історія психології : навч. посіб. 2-е вид., допов. Харків : ХНУВС, 2020. 320 с.

11. Завгородня Т. К., Стражнікова І. В. Методологічні засади педагогічних досліджень: навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ, 2021. 120 с.
12. Задорожна-Княгницька Л. В. Історія педагогіки: навчальний посібник для студентів ЗВО. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 364 с.
13. Зайченко І.В. Педагогіка: навчальний посібник. 3-є видання. К.; Видавництво Ліра-К, 2016. 608 с.
14. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
15. Історія педагогіки: у 2 ч. Ч. 1. Історія зарубіжної педагогіки і шкільництва : навч. посіб. для студ. закладів вищої пед. освіти / уклад.: Ткачук М. М., Ткачук Л. В. Вид. 2-ге, допов. та переробл. Умань : Візаві, 2020. 280 с.
16. Історія психології: від античності до початку ХХ століття: навч. посіб. / автор-уклад. О. П. Коханова. Київ : Інтерсервіс, 2016. 235 с.
17. Історія психології: курс лекцій: навч. посіб. / уклад. Н. В. Гриньова. Умань: Візаві, 2012. 209 с.
18. Католик Г., Калька Н. Психологія особистості (в схемах, презентаціях і таблицях): навчальний посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2022. 158 с.
19. Козловський Ю. М. Педагогіка: підручник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2020. 372 с.
20. Коpecь Л. В. Психологія особистості: навч. посіб. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 458 с.
21. Ложкін Г. В., Пов`якель Н. І. Психологія конфлікту: теорія і сучасна практика. Київ : ВД «Професіонал», 2007. 416 с.
22. Любар О. О., Стельмахович М. Г., Федоренко Д. Т. Історія української школи і педагогіки: навчальний посібник. / За ред. О. О. Любара. Київ: Товариство «Знання», КОО, 2003. 450 с.
23. Максименко С. Д. Загальна психологія: навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 272 с.
24. Малафійк І. В. Дидактика новітньої школи : навчальний посібник. К.: Видавничий Дім «Слово», 2015. 632 с.
25. Маценко Л. М. Теорія і методика виховання : навч. посіб. 3-є вид., доп., перероб. Київ : ЦП «Компринт», 2019. 319 с
26. Мітіна С.В. Психологія особистості: навч.-метод. посіб. Київ: Видавництво Ліра-К, 2020. 274 с.
27. Москаленко В.В. Соціальна психологія: Підручник. 2-е вид., випр. та доп. К.: Центр учбової літератури, 2008. 688 с.
28. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
29. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія: у 2-х кн.: підручник. Кн. І: Соціальна психологія особистості і спілкування. К.: Либідь, 2010. 448 с.
30. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія: у 2-х кн.: підручник. Кн. 2: Соціальна психологія груп. Прикладна соціальна психологія. К.: Либідь, 2010. 448 с.
31. Павелків Р. В. Вікова психологія: підручник. Київ : Кондор, 2011. 469 с.

32. Петрінко В. С. Конфліктологія : курс лекцій, енциклопедія, програма, таблиці : навч. посіб. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2020. 360 с.
33. Пихтіна Н. П. Методологія психолого-педагогічних досліджень: навч. посіб. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2023. 315 с.
34. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)»
https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2020/12/Nakaz_2736.pdf
https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2023/01/Nakaz_2736.pdf
35. Радчук Г. К. Аксіопсихологія вищої школи: монографія. 2-ге вид., розш. і доп. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2014. 380 с.
36. Романовська Л. І., Подкоритова Л. О. Основи психології і педагогіки : навч. посіб. Львів : «Новий Світ-2000», 2020. 452 с.
37. Руденко Л. А. Основи психології та педагогіки : навч. посіб. Львів : ЛДУ БЖД, 2020. 146 с.
38. Савчин М. В. Загальна психологія : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2011. 464 с.
39. Савчин М. В. Педагогічна психологія: навч. посіб. Київ : Академвидав, 2007. 424 с.
40. Сергєєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасєка О. В. Вікова психологія. Навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 376 с.
41. Сергєєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасєка О. В. Загальна психологія. Навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 296 с.
42. Сікорський П.І. Нова педагогіка: підручник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2021. 540 с.
43. Ткалич М.Г. Гендерна психологія. Київ: Академвидав, 2011. 248 с.
44. Туриніна О. Л. Методологія та методи психологічного дослідження : навч.-метод. посіб. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2018. 206 с.
45. Українська педагогіка в персоналіях: У 2 кн. Кн. 1: навчальний посібник / За ред. О. В. Сухомлинської. К.: Либідь, 2005. 624 с.
46. Хрестоматія з української класичної педагогіки: К.Ушинський, С. Русова, А. Макаренко, Г. Ващенко, В. Сухомлинський: навчальний посібник посібник / Укл. В. Кравець, О. Мешко. К.: Грамота, 2008. 768 с.
47. Чайка В. М. Основи дидактики: навч. посіб. К.: Академвидав, 2011. 240 с.
48. Управління закладом освіти: підручник / за ред. В.В. Крижка, О.С. Боднар. К.: Освіта України, 2022. 556 с.
49. Шахова О.Г. Соціальна психологія особистості: навч. посіб. Харків: «Контраст», 2019. 116 с.
50. Янкович О. І Романишина Л. М., Бойко М. М. та ін. Освітні технології у короткому викладі. Тернопіль: Астон, 2013. 160 с.